

שיעור מורינו הרב שליט"א

הגבת ספר תורה

לשמוע אל הרינה ואל התפילה
רחמנא דעני לתבירי ליבא ענינא
-קונטרס שבועי-

פרשת כי תבוא

תשע"ו

כל הזכויות שמורות

עריכה והוצאה לאור ע"י
מכון "מנחת אשר"

להפצת תורתו של
מו"ר הגאון רבי אשר וייס שליט"א

רחוב מירסקי 7
ירושלים

המען למכתבים:
ת.ד. 23170

Email: minchatasher1@gmail.com

פרשת כי תבוא

הגבהת ספר תורה

"ארור אשר לא יקים את דברי התורה הזאת" (כ"ז כ"ו).

"ובירושלמי בסוטה (פ"ז ה"ד, ל"א ע"א) ראיתי, אשר לא יקים, וכי יש תורה נופלת, רבי שמעון בן יקים אומר זה החזן... ולי נראה, על החזן שאינו מקים ספר תורה על הצבור להראות פני כתיבתו לכל, כמו שמפורש במסכת סופרים (י"ד י"ד) שמגביהין אותו ומראה פני כתיבתו לעם העומדים לימינו ולשמאלו ומחזירו לפניו ולאחריו, שמצוה לכל אנשים ונשים לראות הכתוב ולכרוע ולומר וזאת התורה אשר שם משה וגו' (לעיל ד' מ"ד), וכן נוהגין" (רמב"ן שם).

הנה מקור הלכה זו במסכת סופרים (פי"ד הי"ד):

"מיד גולל ספר תורה עד שלשה דפין, ומגביהו ומראה פני כתיבתו לעם העומדים לימינו ולשמאלו, ומחזירו לפניו ולאחריו, שמצוה לכל אנשים ונשים לראות הכתוב ולכרוע ולומר, וזאת התורה אשר שם משה לפני בני ישראל".

וכ"ה בשו"ע (או"ח סימן קל"ד סעיף ב'):

"מראה פני כתיבת ס"ת לעם העומדים לימינו ולשמאלו, ומחזירו לפניו ולאחריו, שמצוה על כל אנשים ונשים לראות הכתוב ולכרוע, ולומר: וזאת התורה וכו' תורת ה' תמימה וכו'. הגה: ונהגו לעשות כן אחר שקראו בתורה, אבל כשמוציאין אותו".

והנה דין הגבהה זו כתב השו"ע בסוס"י קל"ד לפני שהתחיל בדיני קריאת התורה בסימן קל"ה כי דעתו שמגביהין את הס"ת לפני קריאתה וכך נוהגין הספרדים, אבל כבר כתב הרמ"א דמנהגינו להגביהה בסוף הקריאה.

וכל עיקר הלכה זו שמגביהין את הס"ת כדי להראות את הכתוב לכל העם יש לפרשו בשתי דרכים:

הגבהת ספר תורה

א. כל עיקר מנהג זה אינו אלא לחיבת התורה ולכבודה, וכ"כ הלבוש (סימן קמ"ז ס"א) דמנהג זה להגדיל ולחבב את התורה. וכבר משמע כן בשו"ת הרשב"א (ח"ג סימן רפ"א) "ומקרוב ראו קצת מגדולי ישראל והצבור, שיש לעמוד גם בשעה ששליח צבור זוקפו ומראה הכתב לעם, ואמרו לי שכל זה מכבוד ספר תורה".

ב. מנהג זה מעין תחילת הקריאה או סיומה היא, וענינו להראות לכל העם הפרשה שזוה עתה עומדים לקרות (לדעת הב"י) או שזב עתה קראוהו (לדעת הרמ"א) ונמצא שכולם נוטלים במצוה זו בשלשת שחושים שחנן בהם הקב"ה את אדם, זה קורא בפיו, אלה שומעים באזניהם, והעם רואה בעינו את הקריאה.

ולפי"ז מנהג זה קשור לקריאת התורה ומעין הקריאה היא.

ויש בזה כמה נפ"מ, ובשתי דרכים אלה יש כדי להסביר כמה פלוגתא שמצינו בפוסקים האחרונים.

א. כתב בשערי אפרים (שער י" ס"ד) דאם צד אחד של הס"ת כבד למי שמגביה יכול הוא לגלול את הס"ת לצד האמצע כדי להקל על ההגבהה, ולמדנו מדבריו דאין צריך שיראה העם דוקא את מה שקוראים, ודי במה שיראו כתב כלשהו של הס"ת.

אך בשלחן הטהור (סימן קל"ד) כתב דכל הענין הוא שיראו את הפרשה שזו עתה קראו (למנהג אשכנז).

ונראה לכאורה ששאלה זו תלויה בשתי דרכים הנ"ל, דאם כל שורש המנהג אינו אלא משום כבוד התורה וחיבתה אין קפידא שיראו דוקא פרשה זו, אבל אם כל המנהג מצד קריאת התורה מסתבר כדברי השלחן הטהור דצריך שיראו דוקא פרשה זו.

ב. זה זמן רב שנסתפקתי בימי התעניות דמבואר להדיא בשו"ע (תקס"ו ס"ו) שאין להעלות לתורה את מי שאינו מתענה, האם יש בזה קפידא גם לגבי המגביה, וראיתי שנחלקו בזה האחרונים.

במטה אפרים (סימן תר"ב סעיף ט"ו) כתב דאין כל קפידא אלא לגבי העולים לתורה, אך אף מי שאינו מתענה יכול להגביה. אבל בערוך השלחן (סימן קל"ה ס"ד) כתב דמסתבר שגם המגביה צריך להיות מן המתענים, עי"ש.

הגבהת ספר תורה

ולכאורה היה נראה דגם שאלה זו תלויה בשתי הדרכים הנ"ל, דאם אין כל מנהג זה אלא משום כבוד התורה מסתבר כדעת המטה אפרים שאין המגביה צריך להיות מן המתענים כשם שאין הגולל צריך להתענות, אבל אם מענין הקריאה היא יש טעם בשיטת ערוך השלחן דגם המגביה צריך להיות מן המתענים.

ולפי"ז הולך המטה אפרים לשיטתו בשערי אפרים ושתי הלכותיו מוצא אחד להם שאין כל עיקר מנהג זה אלא משום כבוד התורה וחיבתה.

ג. כתב החיד"א בספרו כסא רחמים על מס' סופרים שמהלכה זו משמע דגם נשים חייבות בקריאת התורה, אך ציין שבברכי יוסף כתב דאין הנשים חייבות בקריאת התורה.

וכונתו ברורה דהרי לשון מס' סופרים וכ"ה בשו"ע "שמצוה על כל אנשים ונשים לראות הכתב ולכרוע", הרי דאף נשים חייבות.

אמנם אם כל מנהג זה אינו אלא משום כבוד התורה אין כאן ראייה כלל דאטו אין הנשים מצוות לכבד ולחבב את התורה, וכי אין האשה צריכה לעמוד במקום שהיא רואה ס"ת עובר, אך אם ראיית הכתב משום קריאת התורה היא אכן מוכח מהלכה זו דהנשים מצוות בקריאת התורה.

אך באמת אפשר דכל כוונת החיד"א דאם אין הנשים מצוות בקריאת התורה מה לאשה אצל הגבהת הס"ת ולמה נשים מצויות בבית הכנסת בשעת קריאה"ת, ואכתי צ"ע.

והנה לשתי הדרכים צריך ביאור בדברי הרמב"ן דמי שאינו מגביה ס"ת להראות לעם הכתב בכלל ארור הוא, ולכאורה אין כאן אלא מנהג בעלמא, וכלשון הרמב"ן "וכן נוהגין", ונראה פשוט דמה שהסמיכו מנהג זה על הפסוק ארור אשר לא יקים לפירוש הרמב"ן בירושלמי אינה דרשה גמורה אלא מעין אסמכתא.

ואת"ל שמנהג זה משום כבוד התורה ניחא קצת דכבוד התורה יסוד היסודות הוא בהעמדת הדת על תילה, ועדיין צ"ע.

ובשיירי כנסת הגדולה (הגבות ב"י אות ב') כתב דטעם מנהג האשכנזים לעשות הגבהה אחר קריאת התורה מפני שהמון העם טועים וסבורים שראיית ספר תורה

הגבהת ספר תורה

עדיפה וחשובה מהקריאה, ולכן כדי שיתעכבו וישמעו קריאת התורה, נהגו לקרוא תחילה ורק אח"כ מראים הכתב. ולפי"ד אפשר דמי שאינו מגביה גורם שאכן הציבור יצא את ביהכ"נ ולא יקיימו את מצות הקריאה.

ב

והנה מעודי היה תמוה בעיני מה שאין הבריות מדקדקין לכרוע כנגד הס"ת בשעת הגבהה, והלא כך מפורש בשו"ע ומקורו במס' סופרים וברמב"ן.

ושמעתי מאבי מורי הכ"מ שגם הוא תמה בזה לפני שנים רבות ושאל את הגאון המופלא רבי פישל הרשקוביץ שליט"א פשר הדבר, והראה לו הגאון את דברי השלטי גבורים בשם הריא"ז במס' קידושין (י"ד ע"ב מדה"ר) שכתב:

"וחייבים לעמוד מפני הס"ת אם מפני לומדיה עומדים מפניה לא כ"ש. ונראה בעיני שלא אמרו אלא לעמוד מפני התורה ולא להשתחוות לה ולא נמצא בכל התורה שמשתחוין אפילו לארון הקדש כמב"ה".

אך כבר כתב הגרי"י אלגאזי בספרו אמת ליעקב על קריה"ת לדחות את דברי השלט"ג והביא תשובת מהריק"ש באהלי יעקב, וכתב להוכיח שראוי להשתחוות כנגד ספר תורה מדברי הזוה"ק שנוהגין לומר בשעת הוצאת ס"ת (זוהר ח"ב דף ר"ז ע"א) "אנא עבדא דקודשא בריך הוא דסגידנא קמיה ומקמי דיקר אורייתיה בכל עידן ועידן".

הרי שראוי להשתחוות קמי דיקר אורייתא כשם שמשתחוים קמיה דקוב"ה.

ונראה לכאורה פשוט דהכורע מול ס"ת כל עיקר כוונתו ומשמעות מעשיו להשתחוות לה. וכע"ז מבואר בנדרים (י"ד ע"ב) בהא דהנודר בתורה ובמה שכתוב בה, דהנשבע בס"ת הו"ל כנשבע בשם ה' ולא בחפצא של הס"ת, וכך נראה גם לגבי הכורע אל מול הס"ת.

ומ"מ נראה פשוט להלכה דיש לנהוג כמפורש בשו"ע ובמס' סופרים ולא כשיטת הריא"ז.

הגבהת ספר תורה

ושו"ר בברכי יוסף (סימן קל"ד ס"ק ג') שהאריך בזה באריכות נפלאה, והביא שבכנסת הגדולה (יו"ד סימן רפ"ב) כבר הביא את דברי הרי"א ז"ל וכתב "לא ראיתי עכשיו נזהרין בזה, אבל שמעתי שמהר"ע יהושע היה נזהר בזה".

הרי שכבר בימי כנה"ג נמנעו במקומו מלכרוע מול פני הכתב.

ושוב הביא את תשובת מהריק"ש שדחה בתוקף את דברי השוללים כריעה זו, וכתב שיש לגנותן והנמנע מכריעה זו כאשר כורעים הוי בכלל כי דבר ה' בזה.

וכתב מהריק"ש שטעו בתרתי:

א. אין כונת הרי"א ז"ל אלא שאין חיוב השתחויה אלא חיוב עמידה בלבד אבל ודאי ראוי אף לשיטתו לכרוע.

ב. עד כאן לא כתב ריא ז"ל אלא שאין להשתחוות, דהיינו בפישוט ידים ורגלים אבל בכריעה שפיר דמו.

והברכי יוסף כתב דהרי"א ז"ל מיירי רק ברואה ס"ת עובר, ולא אמרו חכמים אלא שחייב לעמוד ולא לכרוע, אבל בשעה שרואה את הכתב אכן נהגו לכרוע וכך ראוי, עי"ש.

ולפי דרכינו הנ"ל יש בזה תבלין וטעם לשבח דכאשר הס"ת פתוח ורואין את הכתב הו"ל כמשתחויה למה שכתוב בה וכוונתו לגבוה ולא לעצם הס"ת. ודו"ק בכ"ז.

ג

והנה עוד יש ללמוד מלשון מס' סופרים שהועתק בשו"ע דיש להראות את הכתב קודם לאלה שעומדים לימין ושוב להראותו לאלה שעומדין משמאל, שהרי אמרו "ומראה פני כתיבתו לעם העומדים לימינו ולשמאלו", אך לפי"ז יתחייב שהמגביה יפנה תחילה לשמאלו ורק אח"כ לימינו, שהרי למנהגינו מנהג האשכנזים הכתוב כנגד פניו של המגביה, ורק כשיפנה לשמאלו יראו אלה שעומדים לימינו את הכתב, וכן בבואו להראות את הכתוב לאלה שעומדים משמאל יתחייב לפנות לימין.

הגבהת ספר תורה

וזה שלא כדברי המשנ"ב (סימן קל"ד ס"ק ט') שכתב דפונה ממזרח לדרום והיינו לימינו, וציין להמבואר לגבי נשיאות כפיים בכהנים (סימן קכ"ח סי"ז) דמחזירין פניהם דרך ימין, אך אין זה מתיישב כ"כ עם לשון השו"ע ומס' סופרים.

ועוד מבואר בפשטות לשון המשנ"ב וממה שציין לנשיאת כפיים דלשיטתו המגביה מסתובב סיבוב שלם ופונה לדרום, למערב, לצפון ולמזרח, אך גם זה אינו מתיישב בלשון השו"ע שכתב דמראה את הכתב לעם העומדים לימינו ולשמאלו, ומשמע צפונה לשמאל להראות בימין ושוב פונה לימינו להראות לשמאל. ומה שכתב ומחזירו לפניו ולאחריו, נראה ברור דאין כוונתו שמסתובב סיבוב שלם, אלא דכאשר פונה לשמאלו ולימינו אין די בנטייה קלה לצדדין אלא פונה הוא לפניו ולאחריו בצד שמאל וכן בצד ימין כדי שכולם יראו את הכתוב.

כך נראה לכאורה ברור בכוונת השו"ע, שמקורו במס' סופרים וברמב"ן.

ועיין בארחות רבינו (ח"ג עמוד רט"ז) שהביא שהחזו"א נהג לעשות סיבוב שלם כמבואר במשנ"ב, אלא שבסיום ההקפה המשיך לצד ימינו מעט וחזר.

אמנם נראה דבמנהגי התפילה ובית הכנסת כלל גדול בידינו דאזלינן בתר המנהג, ומנהג ישראל תורה, נהרא נהרא ופשטיה, כולם אהובים כולם ברורים.

הגבהת ספר תורה

ב

בנוסח "זאת התורה" בשעת הגבהת ס"ת

מוצש"ק כ"ו חשוון תשנ"ט

כבוד ידי"ג המופלג וכו' הי"ו

נעימות בימינך נצח

במה ששאל לדעתי בענין הנוסח שמנהג העולם לומר בשעת הגבהת הס"ת "זאת התורה וכו' עפ"י ה' ביד משה" והלא סיום זה עפ"י ה' ביד משה אינו אלא חצי פסוק (במדבר ט' כ"ב) והוי פסוקא דלא פסקי משה ולא פסקינן כמבואר במגילה ל"ב, ושמע שמרן הגרי"ש אלישיב אמר שאין לומר נוסח זה אלא כל הפסוק הנ"ל "על פי ה' יחנו ועל פי ה' יסעו" וכו'.

הנה הערה זו כבר הובאה בסידור הגר"א של ר' נפתלי הירץ הלוי ששמע כן בשם הגר"ח מוולאזין וכ"ה בסידור עיון תפלה בפירוש דובר שלום משמועה בשם הגר"ח והוסיף לבאר דבשעת הוצאה אומרים ויהי בנסוע ובשעת החזרת הס"ת לארון הקודש אומר ובנחה יאמר, ובשעת הליכתו ראוי לומר על פי ה' יחנו וכו' ועל פי ה' יסעו וכו' עפ"י ה' ביד משה" עי"ש, וגם בספר ליקוטי מהרי"ח ח"א עמוד צ"ו הביא כ"ז עי"ש. ואכן מקור אמירה זו במס' סופרים הוא בפ"ד הי"ג ושם לא מצינו אלא פסוק "זאת התורה אשר שם משה ביד בני ישראל" בלי התוספת עפ"י ה', וכן בכלבו בהל' קרה"ת סי' כ' וכ"ה בסידור ר' שבתאי מרשקוב וכן בסידור הרב הגרש"ז כתוב רק פסוק וזאת התורה בלבד וכן בסידור ר' נפתלי הירץ (שי"ל בשנת ש"כ).

אמנם בנוסחאות שבהרבה סידורים ישנים ומוסמכים שבידנו כתוב כמנהג העולם, כך הוא בסידור ר' יעקב עמדין וכ"ה בסידור השל"ה (אמנם בפירושו אינו

הגבהת ספר תורה

מוזכר) וכ"ה בסידור ברדיטשוב כתר נהורא, וברוב הסידורים שבידנו, ומשו"כ נראה ליישב מנהג העולם בכמה דרכים.

א. כבר כתב המגן אברהם בריש סי' רפ"ב בדורך תפלה ותחנה אין קפידא אלא בקריאת התורה בלבד, וכ"כ בחיי אדם כלל ה' בנשמת אדם אות ב' לגבי פסוקי שופרות במוסף ר"ה וכן הביא מהאר"י והשל"ה בשיר של פגעים בק"ש שעל המטה, וכ"כ בליקוטי מהרי"ח לגבי תפלת רבש"ע שלאחר ספירת העומר שתיקן האריה"ק ובו אומרים עד תספרו חמשים יום ולא מסיימין והקרבתם מנחה חדשה לה' עי"ש בח"ג דף ל"א, ולפ"ז ביארתי למה הנוסח הנני מוכן ומזומן שאומרים לפני הספירה מסיימים והקרבתם מנחה חדשה לה' ולא בתפלת רבש"ע שלאחר הספירה, כי לאחר הספירה זה תפלה ובקשה ומשום כך אין קפידה אבל הנוסח שלפני הספירה אין בו תפלה ולכן אסור להפסיק באמצע הפסוק.

אמנם לפי"ז עדיין צ"ע בני"ד דגם פסוקים אלו שאומרים בהוצאת הס"ת אינם תפלה ממש, וצ"ע.

ב. כתב הרשב"א בברכות י"ד ע"ב דכל שלא אמר מעיקר המצוה לא הוי הפסק ולכן... אומרים במערבא בערבית אני ה' אלקיכם וכו' וכמו שדבר אל בני"י לא הוי התחלה כך אני ה' וכו' לא הוי הפסק, הרי דכשאינו אומר את עיקר המצוה והענין אין בזה קפידא.

ג. בהגהות מהר"צ חיות שם בשם תפארת צבי דבסוף פרשה אין לחוש, וגם פסוק זה במדבר ט' כ"ג סוף פרשה ט' היא, עי"ש.

ד. ראיתי כתוב ונשכח ממני מקורו דכל הקפידה אינו אלא במתחיל פסוק ומפסיק באמצעו ולא במתחיל באמצע ומסיימו, וגם לפי דבריו אין קפידה בני"ד, אך הדברים נסתרים מדברי הרשב"א הנ"ל וצ"ע.

ובאמת מצינו במקומות שונים בסדר התפילה חצאי פסוקים כבברכת יוצר של שבת "ויום השביעי משבח ואומר מזמור שיר ליום השבת" וכן בפסוקי קדוש (ישעיהו י' ג') וברוך (יחזקאל ג' י"ב) בקדושה ועוד, רבות כמבואר לעיל וע"ע בשו"ת חת"ס או"ח סי' י'.

הגבהת ספר תורה

ומשום כ"ז נראה לענ"ד דאף דמסתבר כדברי הגר"ח הנ"ל דראוי לומר כל הפסוק על פי ה' יחנו וכו', מ"מ יש למנהג השגור מקור והאומר נוסח זה כמנהג העולם מקדמת דנא לא הפסיד.

בברכת התורה

אשר וייס

[מנחת אשר על תלמוד תורה שו"ת סימן ו']

הגבהת ספר תורה

ג

להורות באצבע קטנה בשעת הגבהת ס"ת

במה ששאל אם יש מקור למנהגם של רבים בשעת הגבהת הס"ת להורות באצבע קטנה לעבר הס"ת ומנשקים את האצבע.

באמת היה תמוה בעיני שנים רבות מנהג זה שלא ידעתי לו מקור עד שראיתי בספר החיים להגר"ח פלאגיי (סימן ג' סעיף ו') שכתב שנהגו להורות באצבע על הס"ת, והביא למנהג זה סמך מן המדרש (במדבר רבה פרשת במדבר פרשה ב' סימן ג'):

"בראשונה כל מי שהיה מראה איקונין של מלך באצבע היה נהרג והתינוקות הולכים לבית המדרש ומראים את האזכרות באצבע אמר האלהי' ודגלו עלי אהבה וגודלו עלי אהבה".

והביא שיש רבים שנהגו לאחוזו בציצית ולנשקם כנגד הס"ת, עי"ש. ויתירא מזו כתב במעם לועז (פר' כי תבוא) שמורה עם הזרת.

ועדיין תמה אני שכל העולם מקפיד במנהג זה שאין לו מקור איתן בדברי הקדמונים, שהרי פשטות לשון המדרש מורה דמיירי בתינוקות הלומדים בבית הספר ומראים באצבע במקום לימודם ולא בקריאת התורה בבית הכנסת, ושכחו לגמרי הלכה מפורשת בשו"ע (סי' קל"ד סעיף ב') שיש לכרוע כנגד הס"ת ולומר וזאת התורה בשעת הגבהה, והלכה זו מפורשת במס' סופרים (פי"ד הי"ד):

"ומגביהו ומראה פני כתיבתו לעם העומדים לימינו ולשמאלו, ומחזירו לפניו ולאחריו, שמצוה לכל אנשים ונשים לראות הכתוב ולכרוע וכו'". וכ"ה בשבלי הלקט (סימן ע"ז).

ולא ראיתי אחד מאלף שיקיים הלכה מפורשת זו. (עיין לעיל אות א').

הכו"ח לכבוד התורה

וביקרא דאורייתא

אשר וייס

לשמוע אל הרינה ואל התפילה

לשמוע אל הרינה ואל התפילה

הן טעמים רבים נאמרו בביאור מנהגנו להתחיל באמירת הסליחות במוצאי שבת קודש בין אם ימי הסליחות מעטים או רבים. וטעם מחודש כתב בזה בלקט יושר (עמוד 114):

”לכך טוב להתחיל מיד ביום א' כי העם שמחים מחמת מצות התורה שהם לומדים בשבת, וגם מחמת עונג שבת ואמרינן בגמרא (שבת ל' ע"ב) שאין השכינה שורה לא מתוך עצבות ולא מתוך עצלות אלא מתוך שמחה של מצוה, לכן טוב להתחיל להתפלל מתוך שמחה של מצוה, וגם הפייט התחיל במוצאי מנוחה.”

ודבריו חידוש לכאורה, דהלא בעומק תודעתנו נחרתו הסליחות בצפורן שמיר של אימת יום הדין, ביראה ופחד אומרים אנו סליחות אלה. והנה חידוש הלקט יושר שצריך לומר את הסליחות בשמחה ומשו"כ מתחילים אנו במוצאי שבת כיון שעדיין שמחת השבת אופפת אותנו.

אך באמת נאים הדברים ומתיישבים על הלב, דכבר כתב רבינו יונה החסיד בפירושו למסכת ברכות (כ"א ע"א מדפי הרי"ף):

”וגילו ברעדה במקום גילה שם תהא רעדה טעם הדבר כדי שלא ימשך מתוך השמחה לתענוגי העולם וישכח עניני הבורא על כן צריך לערבב זה עם זה כדי שיהיה על הקו הממוצע ופשטיה דקרא כך הוא שאע"פ שאצל בשר ודם היראה והשמחה הם דבר והפכו שבשעה שהאדם מפחד מזולתו הוא עומד נרתע ודואג אבל הקב"ה איננו כן אדרבה כשהאדם מתבונן בגדולתו וירא מפניו ישמח ויגיל באותה יראה מפני שבאמצעיתה מתעורר לקיים המצות ושש ונעלה בקיומה שיודע כי שכרו אתו ופעולתו לפניו

לשמוע אל הרינה ואל התפילה

ועל שמחה כזו תמצא שאמר בפסוק אחד עבדו את ה' ביראה וגו' ובפסוק אחר עבדו את ה' בשמחה ר"ל תעבדו את ה' ביראה ובאותו היראה תשמחו ותגילו בה כמו שאמרנו ואע"פ ששמחה אחרת אסורה כמו שהוזכר למעלה שמחה זו מותרת ומחוייבת כענין שנא' תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה ובטוב לבב וגו'".

הרי דאין כל סתירה בין יראה לשמחה אלא משלימים הן זו את זו וכגודל היראה גודל השמחה, והוא שאמר הכתוב (תהלים ב' י"א) "עבדו את ה' ביראה וגילו ברעדה".

וזה שמצינו בדברי הנביא (נחמיה ח' י') "לכו אכלו משמנים שתו ממתקים ושלחו מנות לאין נכון לו, אל תעצבו, חדות ה' היא מעוזכם". על אף שיום זה יום הדין הוא חדות ה' היא מעוזכם, והשמחה מלווה את היראה.

וכבר נתבאר במק"א (עיין מנחת אשר שיחות על המועדים ח"א מאמר כ"ב) דזה ענין התקיעה והתרועה. התקיעה מבטאת שמחה, וכדמצינו בחצוצרות "וביום שמחתכם ובמועדיכם ובראשי חדשיכם ותקעתם" (במדבר י' י'), בעוד התרועה היא קול של דאגה, פחד ושברון לב, וכדכתיב "והיה כי תבא מלחמה על ארצכם והרעותם" (שם י' ט'), עי"ש.

והוא שאומרים אנו בסליחות דיום ראשון "במוצאי מנוחה קדמנוך תחלה... לשמוע אל הרינה ואל התפלה". רינה לשון שיר של שמחה היא וכמבואר בזכריה (פרק ב' י"ד) "רני ושמחי בת ציון". הרינה והתפילה, השמחה והחרדה כרוכות ירדו מן השמים בימי הדין והרחמים.

לשמוע אל הרינה ואל התפילה

רחמנא דעני לתבירי ליבא ענינא

אמש, בעמדי בתחנון ובזעקה, ורחושי מרחשין שפתי את פרקי הסליחות אמרתי ביחד עם כל בית ישראל:

"מי שענה לאברהם אבינו בהר המוריה הוא יעננו, מי שענה ליצחק כשנעקד ע"ג המזבח הוא יעננו.. וכן ביעקב, ביוסף, במשה, באהרן, בפנחס הקנאי, ביהושע, בשמואל הנביא, בדוד, באליהו, ביונה, בחזקיהו מלך יהודה, בחנניה מישאל ועזריה, בדניאל, במרדכי ואסתר ובעזרא, ומסיימים "מי שענה לכל הצדיקים והחסידים והתמימים והישרים הוא יעננו".

ותהיה גדולה עלתה בלבי, וכי למה יענה, וכי אין כאן עזות מצח, וכי ראויים אנחנו שהקב"ה יעננו כפי שענה להני גדולי עולם שהאפילו פני חמה בקומתם, וכי אין כאן עזות מצח לומר מי שענה לכל הצדיקים והחסידים והישרים והתמימים הוא יעננו, וכי חסידים וצדיקים וישרים ותמימים אנו.

ולבי אומר לי, דמשום כך מוסיפים אנו בלשון ארמית "רחמנא דעני לעניי ענינן, רחמנא דעני לתבירי לבא ענינן, רחמנא דעני למכיכי רוחא ענינן".

מלבד החסידים והתמימים וכו' הזוכים בדין ובדין הן נוטלים שכרם, עונה הקב"ה לשבורי הלב ונמוכי הרוח, הלא "קרוב ה' לנשברי לב ואת דכאי רוח יושיע" (תהלים ל"ד י"ט).

מקום מיוחד יש למעלה בשביל אלה הפונים אל הקב"ה בכפיפות קומה, בנמיכות רוח ובשברון לב, וביניהם מצטופפים גם אנחנו ברוח נשברה ובלב נכנע, ומבקשים אנו גם אם אין אנו מן הצדיקים והישרים והתמימים, מ"מ תבירי לבא ומכיכי רוחא אנחנו, ובין כולם רחם גם עלינו.

לשמוע אל הרינה ואל התפילה

ומשו"כ אומרים אנו בקשות אלו בלשון ארמי, דכבר אמרו חז"ל (שבת י"ב ע"ב) דאין מלאכי השרת מבינים לשון זה, והתוס' בברכות (ג' ע"א) כתבו דכאשר רוצים אנו שהמלאכים לא יבינו את דברינו מבקשים אנו בלשון ארמית. (ועיין תוס' בשבת שם ד"ה שאין).

דהנהגה זו של מדת הרחמים לא נמסרה למלאכי השרת כלל ואין להם חלק בה, אין היא אלא בין אבינו שבשמים לבניו אהוביו, ורחמים אלה למעלה הם ממדת הדין, והמלאכים אף מקנאים בה, וכדי שלא יתערבו לקלקל, וינסו ללמד חובה על בני ישראל, פונים אנו להקב"ה בעצמו בלשון שזר לא יבין.

כי כאשר הקב"ה דן אותנו במדת הרחמים, אין למדה זו קץ.

בא וראה מה שאמרו בירושלמי (סנהדרין מ"ט ע"א):

"רבי הונא בשם רבי אבהו הקדוש ברוך הוא אין לפניו שכחה כביכול הא בשביל ישראל נעשה שכחן, מה טעמא (מיכה ז' י"ח) נושא עון נשא כתיב וכן דוד אמר (תהילים פ"ה ג') נשאת עון עמך כסית כל חטאתם סלה".

ועוד אמרו שם:

"א"ר לעזר (תהילים ס"ב י"ג) ולך ה' חסד כי אתה תשלם לאיש כמעשהו מעשהו אין כתוב כאן אלא כמעשהו ואין לית ליה את יהיב ליה מן דידך".

(וכ"ה בירושלמי פאה ה' ע"א – ע"ב, עי"ש).

והלא הדבר פלאי ואין לו פשר כלל במדת הדין.

הלא חטא החוטא ואין בידו זכות להכריעו לחסד, והקב"ה נותן לו משלו במתנת חנם, וכי מדת המשפט יש כאן.

ויתירא מזו, כפות המאזניים שוים הם, ויש באמתחתו של השטן עוד חבילות עבירות להכריעו לחובה ואזי הקב"ה נעשה שכחן וכאילו שוכח

לשמוע אל הרינה ואל התפילה

מעוונות חטאים ופשעים ומטה כלפי חסד.

וכמה נפלאים דבריו של רבינו המבי"ט בספרו בית אלקים (פרק ט"ו) הצופה ומבי"ט לטובתן של ישראל, שפירש את הכתוב "ויגבה ה' צבקות במשפט".

"והוא כשרוצה הקל יתברך לעשות משפט בחוטאים הוא מגביה עצמו כביכול שלא להביט ולא לפשפש בענין החטאים כ"כ אלא בחטא דרך כלל ולא בפרטי הדברים שבשעת עשיית החטא אשר עליהם נחשב החטא יותר חמור".

כמה גדולה ועצומה היא מדת הרחמים, כי כאשר הקב"ה דן במצוות ומעשים טובים של ישראל מתבונן הוא בפרטי הפרטים כדי להגדיל זכיותינו, אך כאשר הוא דן בעבירות שבידינו מגביה הוא מעוף ומביט מלמעלה כראות הנשר ואינו מתבונן בפרטי הפרטים וכביכול אינו רואה אלא את הדברים הגדולים והבולטים.

כי כאשר הקב"ה בא לרחם עמו מי יאמר לו מה תעשה ומה תפעל הלא מדת הרחמים אין לה גבול.

ובשברון לב ונמיכות רוח באים אנו לפני ומתחננים.

"ויגולו רחמיק על מדותיך ותתנהג עמנו במדת הרחמים".

לעילוי נשמת

הרה"ח משה בן מוה"ר יוסף דוד ז"ל

נלב"ע כ"ז סיון תשמ"ז

מרת מלכה מחלה בת הר"ר מרדכי זיסקינד ז"ל

נלב"ע ג' אייר תשס"ז

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י בנו ידידנו עוז

הר"ר דוד הגר הי"ו

לזכר אנג'לס